

PRVNÍ KAPITOLA

Dávni věkové — vy uplynutí do mráкотné věčnosti jako páry shluklé v jeden mrak, zaobalený v mlhy nad dalekým mořem — vám odnímám dny, dny bývalé nad vlastní a obnovuji potomstvu.

Nad vlastní kráčívají od východu na západ dnové radostní, přichážívali čas od času pod sluncem nízkým i pod sluncem vysokým.

Ale budu také vypravovati o dnu památném, drahém z hlubokosti věků.

Bratři, potomci dávnověkého vojvody Čecha! Ve věcích paměti nám nyní mráкотné plynul den — k západu klonil se na věčnost; slunce se chýlilo k hoře a večerní soumrak vystupoval z lesů v dlouhých stínech pronoučel se od lesa přes oudolí až k lesu druhému.

V krajinách dnes již všudy po práci; den se sklánel v posvátný večer, ve svatevečer před slavnostmi velikého boha Svantovíta.

Stínem temně hučících lesů, zelenem luhů a hájů a oudolními viděti předky naše putující se všech stran do svatého háje, známé to svatyně celého národa.

Ve slunci zapadajícím nad horou a zvěštěným v podobu ohnivého kola docházely sem spory putujících; každý otec byl vůdcem své rodiny, každý praotec svého potomstva. Ženy nesly nachystanou potravu, mužové se leskli ve zbrani — tak kráčeli

v radostném hlaholu, v prozpěvování na přivrší k svatému háji.

Z kraje brali se vonným jalovčím a skrze l-bezné břízky a chvojí v husté, temné stromoví. Nižádnou tu zkázu nevidět, nikdy tu nebyvalo slyšet rány seker ani zhoubný lomoz — věk mladý krásil tento háj, a dnes tu všudy jen hlučno zpěvem, zvuky strun a píšťal.

Uprostřed svatě místo: okrouhlé prostranství zastíněné kolem dvanácti věkovitými duby, které mocně pnuly své košaté vrcholy nade všecko stromoví háje. Pod nejsilnějším bylo vyvýšené kamenné místo, jako by se skála svým vrcholem byla prodrala ze země. Tu stál bůh Svantovít. Podoben byl mládenci mocné velikosti (nám by nyní byl podoby velikánské), milostná jeho tvář, oko hrdé upřeno do dále jako po bítvě, v pravě napřáhoval meč, v levé pozdvihoval kopí, prsa v železe, nohu napínal v rychlý krok, pohnut celým tělem jako do boje: kolem sebe měl množství zbraní, sedlo a uzdu a černého kohouta.

Před ním opodál vyvýšený vydutý kámen co ohniště k žertvám, neboli nyníjším slovem, k obětem zápalným. Kolem do čtyř stran čtvero jasanů. — Po stromech tu všudy rozvěšeny zbraně, odháté nepříatelům po všecky věky, a opatrovány tu věci památné.

Vzadu opodál byla jeskyně zarostlá v stínu temného doubí — obydlí to nejvyššího kněze národa. Průchod skrze skálu, zpředu zavřený, ústí do příjemného prostranství jako zahrady omezené kolem posvátnými mezemi a neprostupným houštím; do místa toho nevkročil žádný z národa, aniž kdo se opovážil tam nahlédnouti zvědavým okem.

[10]

Niže pod hájem na malém pahrbku bydlel vášný Chason, šedivý stařec, velebný dlouhým věkem. V láně rodiny své byl podoben šedivému dubu obrostlému mladistvým doubím a mlázím, široko vůkol míval kolem sebe hejno vnuček a pravnoučat, jimž milerád vypravovával věci z minulých věků a odpovídal brzy vpravo brzy vlevo na dětské dotazy. A když přicházel s pahrbku, odkud se pod lipou divával do dále, zamýšlen do mladších let, tu vnučka jeho krásná Vlastislavka mu zpívala při libých zvucích huslariiny písně o starobylých časech.

Národ mu vzdával poctu jako knězi, a nazýval její otcem v háji Svantovítově, an ve svém velebném stáří a při výtečné moudrosti býval často radou mnohým z národa a konával v háji službu bohu Svantovítovi.

Dnes jeho vnukové přihnali stáda časněji a ti, co byli na lovu, se rychleji vraceli z lesů, aby se strojili ve zbraň a chystali k veliké slavnosti. Ženy připravovaly pokrmy, pak se strojily v čisté šat, a otec Chason, uhladiv své šedivé vlasy a brašdu, připjal si svůj starověký meč, zavěsil na sebe medvědí kůži, a opíraje se o kopí kráčel přede všemi hájem do svatyně k bohu.

Ale nedočkavá Vlastislavka spěchala do háje rychlejšími kroky. Tam sedíc pod svatým dubem ve večerním soumraku probírala se ve strunách po libozvučné huslariině a zpívala radostným hlasem:

Věnce vítí,
radostně žítí
v rozkošném poskoku,
mládenci po boku,
tím se stává

[11]

bohům sláva
nesmrtelným,
věčně mocným . . .

Bohové nám vše dávají,
kdo se rmoutí, neužívá,
kdo v radostech nepobývá,
na toho se hněvávají.

»Uctíváš bohy, dceru máš?« — promluvil k ní Chason přicházejce — »bohové chtějí býti uctíváni jen veselou tváří; — kde jsou bohové, tam panuje veselí vůkol, tam se kolem nich rozléhá radost. — Slunce již za horou — dnes každý dříve odchází od práce — pospíchá k bohu radosti. — Ať, již přicházejí hájem.«

Ale dívka, pohroužena v blahé city, nevnímala radostných slov starce a libým hlasem taktó pěla dále:

Practvo touží po krásném máji,
jelen pragne po pěkném háji,
všecky dívky po dnešku dychtí,
jinochové po dnešku dychtí,
ve veselý skok
napnouti krok.

Přicházel Vesmír; hrnula se za ním bělohavá rodina jeho, v níž prokvétaly modrooké dívky; poklonil se bohu podepřen o své dlouhé kopí a poklonil se ke všem čtyřem stranám, a klaněla se celá rodina jeho dokončujíc zpěv ke chvále Svanováta zpívány hájem.

Hned poté naproti přicházel také prastarý Horboj se svým potomstvem; otec sedmi dědů a pra-

[12]

děd dvou set padesáti dvou pravníků — dosáhl i se syny svými vysokého věku — mezi nimi byl podoben vrchu za vrchy v modravé dáli. Také on klaněl se bohu. Dozpívavše pozdravovali všichni v háji otce Chasoně.

Dále pak vážný Ratibor — temnovlasí mládenec z jeho rodiny vypínali se urostlí jako stromy. A hle, se všech stran hrnuly se sbory z temného háje a jako lesa stálo tu lidu starého i mladého věku.

Prozpěvování poutníků odevšad tu a tam ještě přicházejících, zmítáno ozvěnou ráz co ráz, bylo jako jednotvárný hlahol kolébající se v rozlehlém háji a jako houpaní vodních vln v hloučně bouřícím větru.

Slunce již bylo za horou a bylo temno a temněji; practvo usedlo a stromy zastřeny nocí; tu dva mužové v zavše dřevo třeli jím prudkou silou o posvátný pářez, přistavený tu k obětnici, aby z něho dobyli posvátného ohně: černala se stopa, vyvstal kouř, jiskřilo se mezi dřevy. Zapálil otec Chasonů práchnivé dříví, založil kus na kus, přikládal suché péjící a na obětnici plápolal oheň. — Na pářez dáno trní k smíření.

I pozdvihl otec Chasonů ruce vysoko k temnému nebi a jal se konati modlitbu před Svantovítem, a každý hotovil obět: otcové a matky prvotiny potravin, a mládež chystala polní byliny vonného dýmu.

Tu hle, vážný Ratibor vystoupil k obětnici, v ruce se mu leskl vzhůru meč, po boku mu řadou celá rodina jeho, v každé mužské ruce bylo po meči. Proti němu vykročil ze sborů Vesmír, nahý meč třpytil se mu vzhůru a celé jeho potomstvo s napřaženou zbraní vyhrnulo se za ním a rozstoupilo

[13]

se do řady proti rodně Ratiborově. Ztišil se hlas; a věkovitý Chason, ohlédnuv se zpět k obětnici, obrátil se a taktó k nim mluvití počal:

»Otcové, vidím, an srdce vaše mají hořkost proti sobě!«

Dí jemu vážný Ratibor: »Když letošní listí pučelo z poupat, v těch dnech přišla do mého srdce hořkost proti Vesmírovi — pohaněl mě trpkými slovy — a nebudu obětovati bohu, dokud bude trpkosti v mém srdci.«

Řekl jemu v odpověď Vesmír: »I tvá slova proti mně byla trpká a tvá chasa ukrutná nad mými stády; a nechci obětovati bohu, dokud bude trpkosti v mém srdci. Ty jsi učinil první kročeň k smíření, i učiním rád první ránu do drsného trní, co jest mezi námi.«

Pravil jim takto radostně Chason: »Bratři! Blíží-li se k tobě člověk příchozí, příjmi jej jako bratra, lační-li, dej mu jísti, je-li již večerní soumrak, řekni mu: Bratře, nechod' dále — a když se probudí jítrem, doprovod' jej, kam jeho cesta, aby nezabloudil, a nemá-li meče, nebo luku a šípu, nebo kopí, nebo čím by se oděl, dej mu — taková jest vůle bohů. Povstal-li by někdo proti tobě a srdce kdyby měl proti tobě jako napřážený meč nebo kopí, nebo jazyk svůj jako střelý, nebo vypjal-li by se jako had listí proti tobě, aby ti škodil — jako hromová rána budíž tvá ruka proti němu, a tvá dychtivost a snaha, abys jej rozdrtil co červa, buď podobna nezkrutnému blesku — taková jest vůle bohů. Ale když se vybouří srdce tvé, budíž podobno jasnému nebi po bouřce; aniž vycházej ze svatého háje od slavnosti, maje pelyněk v srdci svém. Bratři! Hlasy a oběti těch, kteří meče pomsty, proti sobě napřážené, schovali v pošvy a vztáhli k sobě

[14]

ruce k obejmutí, hlasy a oběti těch jsou bohům nejlibnější.«

Vyrazí nedočkavě Ratibor: »Vesmíre, bratře! Vyjdiž hořkost z prsu našich, jež klade trní mezi nás, a med vejdi do našich srdcí a do srdcí našeho potomstva!«

Souhlasnými slovy odpověděl mu Vesmír: »Bratře! Tvé srdce jest od bohů, věčně v něm přebývá jej radost, zapomenuto, jako ohněm spáleno buď nám naše protivenství.«

A kvapný byl jejich krok, meče zavzněly v drsnatém trní, trní uvrženo do ohně: meče zaraženy do pošev a objeti obou starců a jejich rodin bylo bratrské. Oheň se vznal ve vysoký plápol, vysoko vzhůru osvěcoval temnotu noční a Svantovítova tvář v tom jasů zdála se milostnější, zdál se potěšen, a po všem stromoví, po starých dubech jako by se rozjasnila radost — radostný hlas a výskot vyvstal z celého zástupu.

Tu teprv se praotec Chason obrátil, vystoupil k bohu a se vztyčenýma rukama pod medvědí koží taktó počal silnými slovy:

»Ty nejvyšší z bohů všech lidí, kteří mluví jazykem srozumitelným! Tvoje mocnost jest od jednéh hor až za hory třetí a od jednoho moře až k moři druhému... Ty mocný daleko široko! Slyš slova naše a oko své obratiž na nás: neboť tvým uchem jest slyšán šust listí stromů až za pátým vrchem a oko tvé vidí ptáka od jednoho moře až k moři druhému... Přijmi, mocný Svantovíte! zvolal hlasem přesilným; skončiv, položil plást medu na oheň.

Krok po kroku postupoval veškeren věk k posvatnému ohni, kladl oběti zápalné a hlásal: »Přijmi, mocný Svantovíte!« A dívky a mládenci, dů-

[15]